

**6^ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία»
Αθήνα, 1-3 Νοεμβρίου 2007**

Ανοικτή συζήτηση

Θέμα: Αρχές της Ορολογίας – Προσαρμογή των Διεθνών Προτύπων για την ελληνική γλώσσα

Συντονίστρια:

Μαριάννα Κατσογιάννου, γλωσσολόγος, παρατηρήτρια της επιτροπής TE21 «Αρχές Ορολογίας»

Συνομιλητές:

Κατερίνα Τοράκη, χημικός μηχανικός, εκπρόσωπος του TEE και συντονίστρια της τεχνικής επιτροπής TE21

Κώστας Βαλεοντής, φυσικός-ηλεκτρονικός, εκπρόσωπος της ΕΛΕΤΟ και εισηγητής στην TE21

Γιάννης Σαριδάκης, χημικός μηχανικός, εκπρόσωπος του ΕΛΟΤ στην TE21

Στέλλα Χατζημαρή, βιβλιοθηκονόμος, εκπρόσωπος της επιτροπής TE22 «Τεκμηρίωση»

Τα νέα πρότυπα ΕΛΟΤ 561 και ΕΛΟΤ 402

Κώστας Βαλεοντής

1 Από τη Διεθνή Σύσταση ISO/R 1087:1969 στα Διεθνή Πρότυπα ISO 1087-1:2000 και ISO 1087-2:2000 και από τη Διεθνή Σύσταση ISO/R 704:1969 στο Διεθνές Πρότυπο ISO 704:2000

Η ιστορία των Διεθνών Προτύπων ISO 1087 και ISO 704 αρχίζει από το 1968. Η πρώτη έκδοσή τους, από την ISO/TC37, δεν είχε το στάτο Προτύπου αλλά Σύστασης: ISO/R 1087:1969 «*Vocabulary of terminology*» [1] και ISO/R 704:1968 «*Naming principles*» [2]. Η πρώτη από αυτές τις συστάσεις όριζε όλες τις έννοιες της Ορολογίας, με τις περισσότερες από τις οποίες ήταν διατυπωμένη η δεύτερη, ενώ η δεύτερη περιείχε μια σειρά **31 αριθμημένων «Αρχών»** που πρέπει να τηρούνται στην ονοματοδοσία.

Συνοπτικά, οι αρχές αυτές δίνονται στον ακόλουθο Πίνακα 1, όπως αποδόθηκαν-προσαρμόστηκαν από την επιτροπή TE21 στα αντίστοιχα Σχέδια Ελληνικών Προτύπων: Σχέδιο ΕΛΟΤ 561:1982 [3] και Σχέδιο ΕΛΟΤ 402:1982 [4] (επεξεργασμένα από την TE21 από το 1981) και κωδικοποιήθηκαν-ερμηνεύθηκαν σε σχετική ερμηνευτική έκδοση το 1988 [5].

Πίνακας 1 – Οι «αρχές» της ονοματοδοσίας (σύμφωνα με τη Διεθνή Σύσταση ISO/R 704:1969) όπως αυτές αποδόθηκαν στο αντίστοιχο Σχέδιο ΕΛΟΤ 402:1982 [4]

A/A	Αρχή ονοματοδοσίας
1.	Επιλογή μεταξύ συγκρουόμενων αρχών: Πρέπει να γίνεται σοβαρή διερεύνηση.
2.	Γλωσσική οικονομία: δεν χρειάζεται μεγαλύτερη ακρίβεια από όση απαιτεί η περίπτωση.
3.	Προσοχή στη φύση των εννοιών: Να μην ταυτίζονται οι έννοιες με τα αντικείμενα ούτε να συγχέονται με τους όρους.
4.	Οριοθέτηση των εννοιών: Κάθε νέα έννοια πρέπει να οριοθετείται με προσοχή ανάμεσα στις σχετιζόμενες με αυτήν ήδη γνωστές έννοιες που υπάγονται στο ίδιο σύστημα εννοιών.
5.	Συγκεντρωτικοί πίνακες / διαγράμματα εννοιών: Η αμοιβαία οριοθέτηση των εννοιών πρέπει να διευκρινίζεται με συστηματικό κατάλογο ή με το «δέντρο» του σχετικού συστήματος εννοιών.
6.	Ιεράρχηση ισοδύναμων χαρακτηριστικών: ενδογενή, εξωγενή (προορισμού, προέλευσης).
7.	Ο ορισμός ως σημείο εκκίνησης: Η ονοματοδότηση μιας έννοιας ξεκινά πάντοτε από τον ορισμό της
8.	Συμφωνία των ορισμών: ο ορισμός πρέπει να είναι σύμφωνος με τους ορισμούς των συναφών εννοιών
9.	Οι όροι των ορισμών: Όλοι οι όροι που χρησιμοποιούνται σε έναν ορισμό πρέπει να είναι γνωστοί (να αποδίδουν έννοιες που έχουν ήδη οριστεί). Να μην γίνεται αμοιβαία παραπομπή μεταξύ όρων
10.	Περιορισμοί στη χρήση ενός ορισμού: Πρέπει να αναφέρεται ρητά αν υπάρχουν.

11.	Βαθμός ακρίβειας των ορισμών: Αυτός πρέπει να καθορίζεται ανάλογα με τη χρήση για την οποία προορίζεται το λεξιλόγιο.
12.	Το πλησιέστερο γένος: Σε έναν εντατικό ορισμό, το γένος που χρησιμοποιείται για να οριστεί ένα είδος πρέπει να είναι το πλησιέστερο δυνατό που έχει ήδη οριστεί.
13.	Πληρότητα των εντατικών ορισμών: Από έναν εντατικό ορισμό δεν πρέπει να λείπουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της οριζόμενης έννοιας.
14.	Αξία των εκτατικών ορισμών: Από τη φύση τους δεν μπορούν να είναι εξαντλητικοί. Είναι όμως χρήσιμοι πολλές φορές ως συμπληρώματα των εντατικών ορισμών.
15.	Εικονογραφήματα: Συχνά δίνουν περισσότερη ακρίβεια ή σαφήνεια στους ορισμούς (εικόνες, σχήματα, διαγράμματα).
16.	Γλωσσική καταλληλότητα: Πρέπει να δίνεται προσοχή ώστε η μορφολογία των όρων να ταιριάζει στη αντίστοιχη γλώσσα (π.χ. να ακολουθούνται οι κανόνες σύνθεσης και παραγωγής)
17.	Συνοπτικότητα των όρων: Οι όροι πρέπει να είναι όσο το δυνατό πιο συνοπτικοί με την προϋπόθεση ότι παραμένουν κατανοητοί.
18.	Συντετμημένοι όροι: Μπορούν να χρησιμοποιούνται συντετμημένοι όροι που σχηματίζονται με συντομογράφηση των συνθετικών μιας σύνθετης λέξης ή μιας φράσης.
19.	Μεταγραμματισμός: Για τον μεταγραμματισμό από ένα αλφάβητο σε άλλο πρέπει να χρησιμοποιούνται τα σχετικά Διεθνή Πρότυπα (Για τα ελληνικά στο λατινικό αλφάβητο: ΕΛΟΤ 743).
20.	Αντιστοιχία εσωτερικής μορφής και ορισμού: Η εσωτερική μορφή ενός σύνθετου ή ενός μεταφορικού όρου πρέπει να αντανakλά τα χαρακτηριστικά της οριζόμενης έννοιας ή τουλάχιστο να μην έρχεται σε αντίθεση με αυτά.
21.	Εσωτερική μορφή των σύνθετων όρων: Οι σύνθετοι όροι μπορούν να θεωρηθούν ισοδύναμοι με συνοπτικούς ορισμούς και πρέπει να ακολουθούν τις αρχές των ορισμών.
22.	Δυνατότητα σχηματισμού παραγώγων: Ο νέος όρος θα πρέπει να επιδιώκεται να επιτρέπει το σχηματισμό παραγώγων.
23.	Κακή επιλογή συνθετικών: Πρέπει να αποφεύγονται σύνθετοι όροι, στους οποίους το προσδιορισμένο συνθετικό δεν υποδηλώνει γένος της έννοιας που αποδίδεται με τον σύνθετο όρο.
24.	Μεταφορικοί όροι: Είναι δυνατή η χρήση μεταφορικών όρων, με πρόσδοση νέας σημασίας σε κοινούς όρους ή σε όρους άλλου θεματικού πεδίου, με την προϋπόθεση ότι το πεδίο αυτό είναι αρκετά διαφορετικό.
25.	Διφορούμενοι όροι: Όροι με περισσότερες από μία παραπλήσιες σημασίες που απαντούν συχνά στο ίδιο πεδίο γνώσης πρέπει να αποφεύγονται.
26.	Συνώνυμοι όροι: Τα συνώνυμα επιβαρύνουν τη μνήμη και δημιουργούν την εντύπωση ότι υπάρχουν περισσότερες από μία έννοιες. Στην επιστημονική γλώσσα προέχει η σαφήνεια από την γλαφυρότητα με τη χρήση συνωνύμων στο ίδιο κείμενο.
27.	Ελληνικοί και διεθνείς όροι ως συνώνυμα: Όταν υπάρχουν διεθνείς όροι καλό είναι να υιοθετούνται προσαρμοζόμενοι ανάλογα. (Οι διεθνείς όροι με ελληνική προέλευση (αντιδάνεια) πρέπει να εξετάζονται με προσοχή ώστε να μην προκαλούνται αλλοιώσεις και παραβιάσεις λόγω κακού σχηματισμού τους).
28.	Εμμονή στην καθιερωμένη χρήση: Όταν μια έννοια ή ένας όρος έχουν γίνει γενικά αποδεκτά, δεν πρέπει να αλλαχτούν χωρίς πειστικά επιχειρήματα και βάσιμη προσδοκία ότι η αλλαγή θα γίνει γενικά αποδεκτή.
29.	Αλλαγές σημασίας ενός όρου: πρέπει να αποφεύγεται η αλλαγή σημασίας ενός καθιερωμένου όρου για την ονοματοδότηση νέας έννοιας. Είναι προτιμότερο να εισάγονται νέοι όροι για τις νέες έννοιες.
30.	Συστηματική παρουσίαση των λεξιλογίων ορολογίας: Κατά γενικό κανόνα τα βασικά λεξιλόγια ορολογίας πρέπει να είναι συστηματικά. Κάθε αλφαβητικό λεξικό ή λεξιλόγιο πρέπει να βασίζεται, για τη σύνταξή του, σε ένα συστηματικό από το οποίο έχει προέλθει.
31.	Ρόλος των συμφραζόμενων στη χρήση των όρων: Στη χρήση ενός όρου που αποδίδει έννοια γένους, τα συμφραζόμενα του όρου συχνά περιορίζουν τη σημασία του όρου σε έννοια είδους.

Ένας σύντομος σχολιασμός των «Αρχών» αυτών:

- α. Οι αρχές αυτές έχουν τον χαρακτήρα **απαιτήσεων, συστάσεων** ή και **επισημάνσεων**.
- β. Κάποια ζεύγη αρχών (π.χ. 2^η και 28^η, 17^η και 20^η, 17^η και 21^η) έρχονται σε αντίθεση (συγκρούονται) μεταξύ τους και είναι αυτονότο ότι θα πρέπει να υπερτερήσει η μία έναντι της άλλης (εφαρμογή της 1^{ης} Αρχής).
- γ. Εμπεριέχουν – τις απαιτήσεις για το **ορίζον** (τον ορισμό) και το **οριστέον** (τον όρο) της κλασικής Λογικής, όπως για παράδειγμα και τους **4 κανόνες του καλού ορισμού** [6] :

Πίνακας 2. Πώς καλύπτονται οι τέσσερις κανόνες του καλού ορισμού της κλασικής Λογικής [6] από τις Αρχές

Κανόνας	Διατύπωση του Κανόνα	Αρχή
1 ^{ος} Κανόνας	Ο καλός ορισμός πρέπει να είναι σύντομος και σαφής.	17 ^η Αρχή
2 ^{ος} Κανόνας	Ο καλός ορισμός δεν ορίζει το άγνωστο με το άγνωστο, ούτε στη θέση του ορίζοντος μέλους δίνει μια απλώς διαφορετική διατύπωση του οριστέου.	9 ^η Αρχή
3 ^{ος} Κανόνας	Ο καλός ορισμός δεν είναι ποτέ κυκλικός, δεν ορίζει δηλαδή την έννοια Α με την έννοια Β και πάλι την έννοια Β με την έννοια Α.	9 ^η Αρχή
4 ^{ος} Κανόνας	Τα δύο μέλη του καλού ορισμού (το οριστέον και το ορίζον) ως έννοιες πρέπει να έχουν ακριβώς το ίδιο πλάτος.	7 ^η και 10 ^η Αρχή (όχι ρητά, όμως)

- δ. Κάποια ζεύγη αρχών συγχέονται ή αλληλεπικαλύπτονται μεταξύ τους (όπως η 2^η και η 17^η)

Η έκδοση του ISO 704, ως Διεθνούς Προτύπου πλέον, έγινε το 1987 με τον τίτλο ISO 704:1987, *Principles and Methods of terminology* [7], ενώ η έκδοση του ISO 1087, ως Διεθνούς Προτύπου, έγινε το 1990 με τον τίτλο ISO 1087:1990, *Terminology – Vocabulary* [8].

Τα Σχέδια ΕΛΟΤ 561:1982 και ΕΛΟΤ 402:1982 δεν εκδόθηκαν ποτέ ως πρότυπα, παρότι η ΤΕ21 είχε ολοκληρώσει την επεξεργασία τους. Μετά την έκδοση όμως του ISO 704:1987 βάσει αυτού η ΤΕ21 εκπόνησε το νέο Σχέδιο ΕΛΟΤ 402:1993, *Αρχές και μέθοδοι Ορολογίας*.

Το πρότυπο ISO 704:1987 και το αντίστοιχό του Σχέδιο ΕΛΟΤ 402:1993, που έχουν πλέον διάρθρωση προτύπου, δεν αναφέρονται σε «αρχές», παρ' όλο που αποτελούν τεχνική αναθεώρηση της Σύστασης ISO/R 704:1968 και περιέχουν μεγάλο μέρος του περιεχομένου της. Γενικά, δίνουν εικόνα βεβαιωμένης, πρόχειρης και ελλιπούς σύνταξης έναντι της αρχικής Σύστασης.

Συνοπτικά, η διάρθρωσή τους δίνεται στον Πίνακα 3:

Πίνακας 3 – Διάρθρωση του ISO 704:1987 και του αντίστοιχου ΕΛΟΤ 402:1993

1	Αντικείμενο και πεδίο εφαρμογής
2	Παραπομπές
3	Έννοιες
3.1	Έννοιες και αντικείμενα
3.2	Χαρακτηριστικά
3.3	Βάθος και πλάτος
3.4	Σχέσεις μεταξύ των εννοιών (ιεραρχικές σχέσεις, μη ιεραρχικές σχέσεις)
3.5	Συστήματα εννοιών
4	Ορισμοί
4.1	Γενικά
4.2	Τύποι ορισμών (εντατικοί ορισμοί, εκτατικοί ορισμοί)
4.3	Συμφωνία των ορισμών
4.4	Αρχές δημιουργίας ορισμών (χαρακτηριστικά που αντανακλώνται στον ορισμό, επάρκεια ενός ορισμού, συστηματική φύση ενός ορισμού, συνοπτικότητα ενός ορισμού, ελλείψεις ορισμοί, κυκλικοί ορισμοί, ταυτολογία, αρνητικοί ορισμοί)

5	4.5	Εικονογραφήματα
		Όροι
	5.1	Γενικά
	5.2	Δομή και σχηματισμός των όρων (συνθετικά των όρων, μέθοδοι σχηματισμού όρων)
	5.3	Συστήματα όρων
	5.4	Αντιστοιχία μεταξύ όρου και έννοιας (ομωνυμία, πολυσημία, συνωνυμία, διαγλωσσική ισοδυναμία)
	5.5	Απαιτήσεις για την επιλογή και το σχηματισμό όρων (γλωσσική ορθότητα όρου, ακρίβεια όρου, συνοπτικότητα όρου, παραγωγική ικανότητα των όρων, μονοσήμαντη αντιστοιχία μεταξύ όρου και έννοιας)
	5.6	Συντομογραφίες (κυρίως συντομογραφίες, αρκτικόλεξα, ακρώνυμα, αρχές σχηματισμού συντομευμένων μορφών όρων)
	5.7	Μεταγραμματισμός και εκλατινισμός των όρων
Παράρτημα Εξήγηση βασικών εννοιών (προσωρινό παράρτημα που ίσχυσε ως την έκδοση του ISO 1087:1990)		

Η πορεία της διεθνούς τυποποίησης των αρχών της Ορολογίας συνεχίστηκε, άσχετα αν δεν την παρακολούθησε η ελληνική τυποποίηση, λόγω μακρόχρονης αδράνειας.

Η 2^η έκδοση του ISO 704 έγινε το 2000 με τον τίτλο ISO 704:2000, *Terminology work – Principles and methods* [11], ενώ αντί 2^{ης} έκδοσης του ISO 1087 εκδόθηκαν το ISO 1087-1:2000, *Terminology work – Vocabulary – Part 1: Theory and application* [9] και ISO 1087-2:2000, *Terminology work – Vocabulary – Part 2: Computer applications* [10].

Πρώτη μέριμνα της ανασυγκροτημένης (2005) ΤΕ21 ήταν η εκπόνηση των αντίστοιχων Ελληνικών Προτύπων ΕΛΟΤ 561 και ΕΛΟΤ 402 με προσαρμογή των Διεθνών Προτύπων για την ελληνική γλώσσα. Έτσι η σημερινή κατάσταση είναι αυτή που αναγράφεται στον Πίνακα 4

Πίνακας 4 – Τα σήμερα ισχύοντα Διεθνή Πρότυπα για τις αρχές της Ορολογίας και τα αντίστοιχα Ελληνικά Πρότυπα

ISO 1087-1:2000, <i>Terminology work – Vocabulary – Part 1: Theory and application</i>	ΕΛΟΤ 561.1:2006, <i>Ορολογική εργασία – Λεξιλόγιο – Μέρος 1: Θεωρία και εφαρμογή</i>
ISO 1087-2:2000, <i>Terminology work – Vocabulary – Part 2: Computer applications</i>	ΕΛΟΤ 561.2:2007, <i>Ορολογική εργασία – Λεξιλόγιο – Μέρος 2: Πληροφορικές εφαρμογές</i>
ISO 704:2000, <i>Terminology work – Principles and methods</i>	ΕΛΟΤ 402:2007 2 ^η Έκδοση, <i>Ορολογική εργασία – Αρχές και μέθοδοι</i> (Υπό επεξεργασία από την επιτροπή ΤΕ21 – Θα εκδοθεί στις αρχές του 2008)

Τα πρότυπα **ΕΛΟΤ 561.1** και **ΕΛΟΤ 561.2**, που έχουν ήδη εκδοθεί, καλύπτουν ένα μεγάλο μέρος των όρων που χρησιμοποιούνται στο πεδίο της Ορολογίας. Περιέχουν συνολικά (και τα δύο μαζί) **424 ελληνικούς** όρους με τους αντίστοιχους ισοδύναμους **424 αγγλικούς** και **424 γαλλικούς όρους**. Οι **212** από τους όρους αυτούς συνοδεύονται και από τους **ορισμούς** των αντίστοιχων εννοιών.

Τρίγλωσσα γλωσσάρια των όρων αυτών πρόκειται να τοποθετηθούν στον ιστότοπο του **ΤΕΕ** και της **ΕΛΕΤΟ**.

2 Σύντομη παρουσίαση του περιεχομένου του ΕΛΟΤ 561.1 και του ΕΛΟΤ 561.2 – Παραδείγματα εννοιολογικών διαγραμμάτων με ορισμένους βασικούς ελληνικούς όρους

Η διάρθρωση του προτύπου **ΕΛΟΤ 561.1** είναι η ακόλουθη:

Πίνακας 5 – Διάρθρωση του προτύπου ΕΛΟΤ 561.1:2006 (ISO 1087-1:2000)

Εισαγωγή	
1	Αντικείμενο - Πεδίο εφαρμογής
2	Τυποποιητικές Παραπομπές
3	Λεξιλόγιο
3.1	Γλώσσα και πραγματικότητα
3.2	Έννοιες
3.3	Ορισμοί
3.4	Κατασημάνσεις
3.5	Ορολογία
3.6	Επόψεις της ορολογικής εργασίας
3.7	Ορολογικά προϊόντα
3.8	Ορολογικά δεδομένα
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α (Πληροφοριακό) Εννοιοδιαγράμματα	
A.1	Γραφικές παραστάσεις που χρησιμοποιούνται στα εννοιοδιαγράμματα
A.2-A.9	Γλώσσα και πραγματικότητα, Έννοιες, Ορισμοί, Κατασημάνσεις, Ορολογία, Επόψεις της ορολογικής εργασίας, Ορολογικά προϊόντα, Ορολογικά δεδομένα
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β Ελληνο-αγγλο-γαλλικό ορολόγιο και ευρετήριο	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ Αγγλο-ελληνο-γαλλικό ορολόγιο και ευρετήριο	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ Γαλλο-ελληνο-αγγλικό ορολόγιο και ευρετήριο	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ε Κωδικαριθμικό ευρετήριο των όρων που ορίζονται στο Πρότυπο	
Βιβλιογραφία	

Η διάρθρωση του προτύπου **ΕΛΟΤ 561.2** είναι η ακόλουθη:

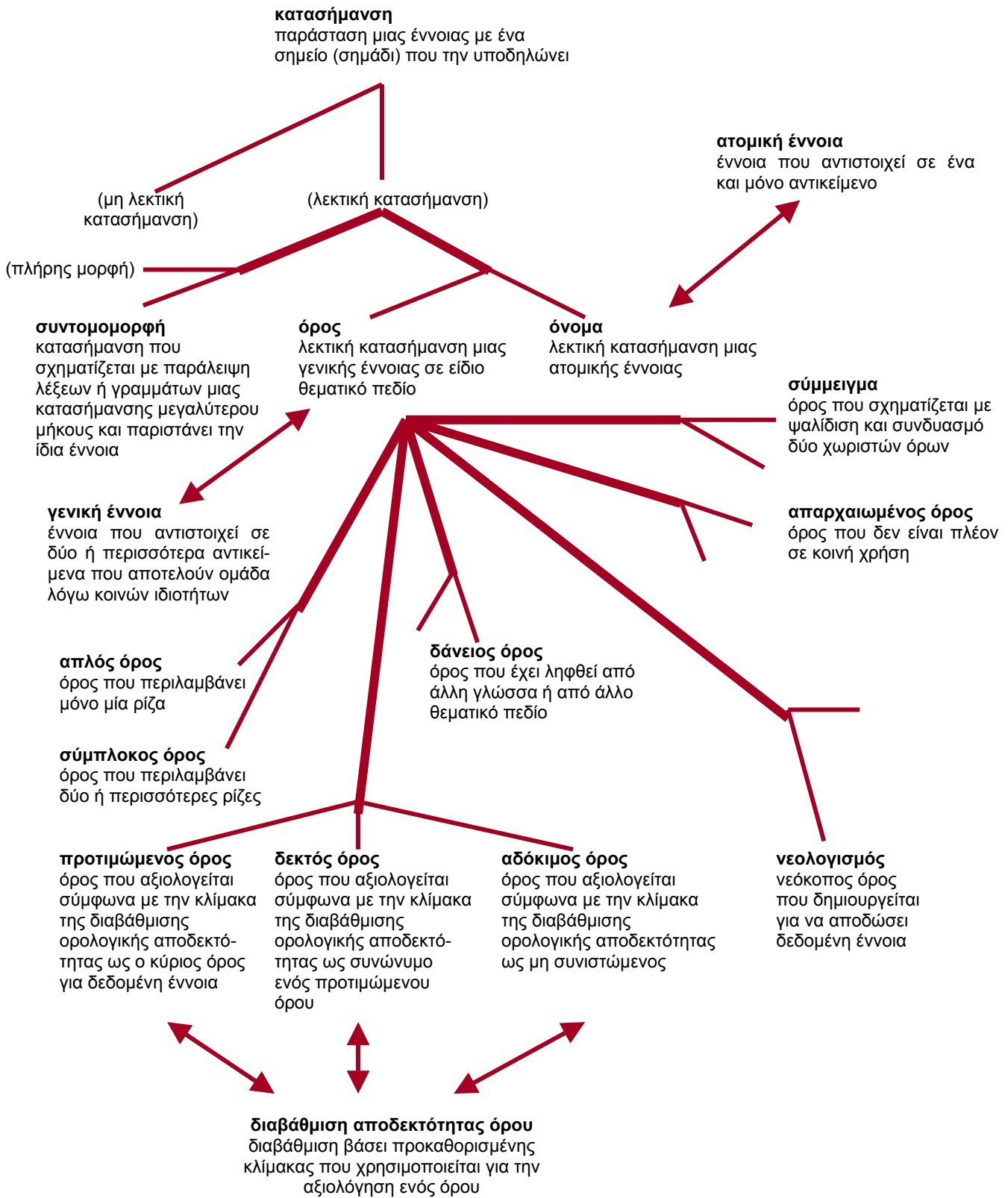
Πίνακας 6 – Διάρθρωση του προτύπου ΕΛΟΤ 561.2:2007 (ISO 1087-2:2000)

Εισαγωγή	
1	Αντικείμενο
2	Γενικές έννοιες
3	Οργάνωση δεδομένων
4	Φιλτράρισμα ορολογικών δεδομένων
5	Χαρακτήρες
6	Αποθήκευση δεδομένων
7	Άντληση πληροφοριών
8	Χειρισμός δεδομένων
9	Επικύρωση δεδομένων
10	Εργασίες
11	Συναφή πεδία εφαρμογής
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α (Πληροφοριακό) Εννοιοδιαγράμματα	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β Ελληνο-αγγλο-γαλλικό ορολόγιο και ευρετήριο	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ Αγγλο-ελληνο-γαλλικό ορολόγιο και ευρετήριο	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ Γαλλο-ελληνο-αγγλικό ορολόγιο και ευρετήριο	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ε Κωδικαριθμικό ευρετήριο των όρων που ορίζονται στο Πρότυπο	

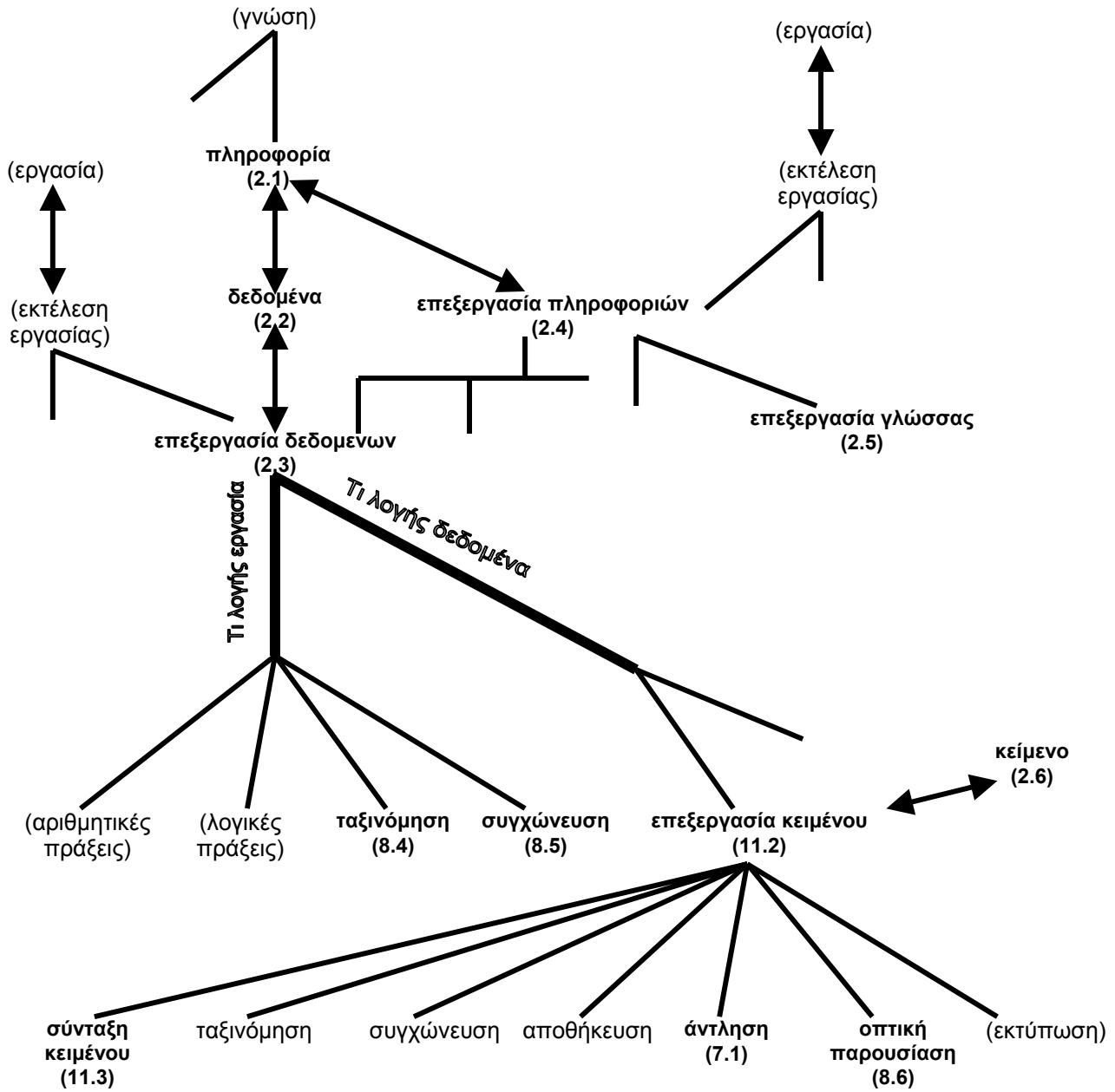
Η εργασία της ΤΕ21 στην επεξεργασία των προτύπων αυτών έγινε ακριβώς με τον τρόπο που το ίδιο το πρότυπο **ΕΛΟΤ 561.1** περιγράφει για την ορολογική εργασία, δηλαδή **συστηματικό**. Όλες οι έννοιες του προτύπου που συνοδεύονται από ορισμό εντάχθηκαν σε **συστήματα εννοιών** σύμφωνα με τις μεταξύ τους **σχέσεις**. Δύο παραδείγματα τέτοιων συστημάτων δίνονται στις δύο επόμενες σελίδες.

Παράδειγμα εννοιοδιαγράμματος από το πρότυπο ΕΛΟΤ 561.1:2006

A.5 Κατασημάνσεις

A.2 Γενικές έννοιες

3 Σύντομη παρουσίαση του περιεχομένου του ΕΛΟΤ 402 Έκδοση 2 – Σύνοψη των βασικών αρχών για την ελληνική γλώσσα

Η διάρθρωση του προτύπου ΕΛΟΤ 402 Έκδοση 2 – του οποίου η επεξεργασία πλησιάζει προς το τέλος της – είναι η ακόλουθη:

Πίνακας 7 – Διάρθρωση του προτύπου ΕΛΟΤ 402 Έκδοση 2 (ISO 704:2000)

0	Εισαγωγή
0.1	Επισκόπηση
0.2	Συμβάσεις και συμβολισμοί
1	Αντικείμενο
2	Τυποποιητικές Παραπομπές
3	Όροι και ορισμοί
4	Αντικείμενα
5	Έννοιες
5.1	Φύση των εννοιών για την Ορολογία
5.2	Ατομικές και γενικές έννοιες
5.3	Χαρακτηριστικά (Φύση των χαρακτηριστικών, Βάθος και πλάτος, Ουσιώδη και επουσιώδη χαρακτηριστικά, Διακριτικά χαρακτηριστικά)
5.4	Σχέσεις εννοιών (Τύποι σχέσεων εννοιών, Ιεραρχικές σχέσεις, Συσχετικές σχέσεις)
5.5	Συστήματα εννοιών (Φύση των συστημάτων εννοιών, Τύποι συστημάτων εννοιών)
5.6	Ανάπτυξη συστημάτων εννοιών
6	Ορισμοί
6.1	Φύση των ορισμών
6.2	Τύποι ορισμών (Εντατικοί ορισμοί, Εκτατικοί ορισμοί)
6.3	Γραφή των ορισμών (Αρχές για τη γραφή των ορισμών, Συστηματική φύση των ορισμών, Λακωνικότητα των ορισμών, Θεματικό πεδίο, Αρχή της υποκατάστασης)
6.4	Ελαττωματικοί ορισμοί (Κυκλικοί ορισμοί, Ελλiptείς ορισμοί, Αρνητικοί ορισμοί)
6.5	Σημειώσεις
6.6	Γραφικές παραστάσεις
7	Κατασημάνσεις
7.1	Τύποι κατασημάνσεων
7.2	Όροι (Σχέσεις όρων-εννοιών, Μονοσημία, Ομωνυμία, Συνωνυμία)
7.3	Σχηματισμός όρων
7.3.1	Αρχές σχηματισμού όρων (Διαφάνεια, Συνέπεια, Γλωσσική καταλληλότητα, Γλωσσική οικονομία, Παραγωγικότητα και συνθετικότητα, Γλωσσική ορθότητα, Γλωσσική εντοπιότητα)
7.4	Ονόματα
7.5	Σύμβολα
8	Τυποποίηση των ορολογίων
8.1	Αποδοκιμοποίηση των όρων
8.2	Εναρμόνιση
8.3	Μεταγραμμатισμός και μεταγραφή
9	Βιβλιογραφία
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α (Πληροφοριακό) Παραδείγματα μηχανισμών σχηματισμού ελληνικών όρων	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β Ελληνο-αγγλικό ορολόγιο και ευρετήριο	

Το πρότυπο όπως και στην πρώτη έκδοσή του δεν αποκαλεί «αρχές» τις διάφορες «απαιτήσεις» (για τις έννοιες, για τους ορισμούς, για τις κατασημάνσεις κτλ. εκτός από τις απαιτήσεις του κεφαλαίου «Σχηματισμός των όρων» που τις αποκαλεί **αρχές σχηματισμού των όρων**.

Οι αρχές αυτές είναι επτά: **διαφάνεια, συνέπεια, γλωσσική καταλληλότητα, γλωσσική οικονομία, παραγωγικότητα και συνθετικότητα, γλωσσική ορθότητα, γλωσσική εντοπιότητα**. Θα μπορούσαμε να αντιστοιχίσουμε μερικές από τις αρχές αυτές με κάποιες από εκείνες τις αρχικές «αρχές» της Σύστασης ISO/R 704:1969 (Σχέδιο ΕΛΟΤ 402:1982) ως εξής:

Πίνακας 8

Αρχή σχηματισμού των όρων (ISO 704:2000 – ΕΛΟΤ 402 2 ^η έκδοση)	Αρχή ονοματοδοσίας (ISO/R 704:1969)
διαφάνεια	20 ^η
συνέπεια	
γλωσσική καταλληλότητα	
γλωσσική οικονομία	2 ^η και 17 ^η
παραγωγικότητα και συνθετικότητα	22 ^η
γλωσσική ορθότητα	16 ^η
γλωσσική εντοπιότητα	

Είναι χαρακτηριστικό ότι και στις δύο εκδόσεις του ISO 704 εγκαταλείφθηκαν κάποιες «Αρχές» οι οποίες δεν καλύφθηκαν με αντίστοιχες απαιτήσεις του προτύπου όπως π.χ. οι Αρχές 1^η, 6^η, 28^η κ.ά. Και η μεν 1^η Αρχή μπορεί να είναι αυτονόητη και να μην χρειάζεται, αλλά η 28^η όμως; Η καθιερωμένη χρήση έπαψε να παίζει σημαντικό ρόλο; Υπάρχουν και άλλες ελλείψεις του προτύπου που τις έχει επισημάνει η TE21.

Σε ό,τι αφορά τους κανόνες του καλού ορισμού της κλασικής Λογικής, αυτοί καλύπτονται, αντίστοιχα, από τις παραγράφους 6.3.3, 6.3.1, 6.4.1 και 6.3.4 του προτύπου.

Σημαντικό τμήμα του προτύπου θα είναι το Παράρτημα Α που θα περιέχει παραδείγματα μηχανισμών σχηματισμού ελληνικών όρων (το Παράρτημα Α της αγγλικής παραλλαγής του ISO 704 δίνει παραδείγματα για την αγγλική γλώσσα, ενώ το Παράρτημα Α της γαλλικής παραλλαγής δίνει παραδείγματα για τη γαλλική γλώσσα).

4 Ο βασικός ρόλος των προτύπων αυτών στην οροδοσία/ονοματοδοσία και η ανάγκη ευρείας διάδοσής τους

Είναι φανερό ότι τα πρότυπα ΕΛΟΤ 561.1, ΕΛΟΤ 561.2 και ΕΛΟΤ 402 αποτελούν σπουδαιότατο βοήθημα για τους ονοματοθέτες των θεματικών πεδίων και τα όργανα ορολογίας που ασχολούνται με την οροδοσία/ονοματοδοσία των νέων εννοιών.

Η διάδοση της εφαρμογής τους και περαιτέρω ερμηνεία τους αποτελεί επιδίωξη της ΕΛΕΤΟ, η οποία σχεδιάζει να διοργανώνει ειδικά σεμινάρια ορολογίας για το παραπάνω κοινό, αλλά και για κάθε άλλον ενδιαφερόμενο.

Το περιεχόμενο των Διεθνών Προτύπων ήδη έχει ενταχθεί, επί τρία συναπτά έτη, στο μάθημα «Αρχές Ορολογίας – Ορογραφίας» του Διαπανεπιστημιακού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Τεχνολογασία» και αποτελεί ύλη σεμιναρίων που διεξήχθησαν τον Μάιο-Ιούνιο 2006 (Ελληνική Μεταφραστική Υπηρεσία ΕΕ, ΓΕΣΥ, ΕΛΟΤ). Μικρή σύνοψη 50 βασικών σημείων από την ύλη των σεμιναρίων αυτών δίνεται στο δισέλιδο που ακολουθεί.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

[1] ISO/R 1087:1969, *Vocabulary of terminology*

[2] ISO/R 704:1968, *Naming principles*

- [3] Σχέδιο ΕΛΟΤ 561:1982, *Λεξιλόγιο Ορολογίας*
- [4] Σχέδιο ΕΛΟΤ 402:1982, *Αρχές ονοματοδοσίας*
- [5] Βαλεοντής, Κ., *Ανάλυση των βασικών αρχών της Τεχνικής Ορολογίας*. Αθήνα: Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης, 1988
- [6] Παπανούτσος Ε. Π., *Λογική*, Εκδόσεις «ΔΩΔΩΝΗ» ΑΘΗΝΑ, 1974
- [7] ISO 1087:1990, *Terminology – Vocabulary*
- [8] ISO 704:1987, *Principles and methods of terminology*
- [4] Σχέδιο ΕΛΟΤ 402:1993, *Αρχές και μέθοδοι Ορολογίας*
- [9] ISO 1087-1:2000, *Terminology work – Vocabulary – Part 1: Theory and application*
- [10] ISO 1087-2:2000, *Terminology work – Vocabulary – Part 2: Computer applications*
- [11] ISO 704:2000, *Terminology work – Principles and methods*
- [12] ΕΛΟΤ 561.1:2006, *Ορολογική εργασία – Λεξιλόγιο – Μέρος 1: Θεωρία και εφαρμογή*
- [13] ΕΛΟΤ 561.2:2007, *Ορολογική εργασία – Λεξιλόγιο – Μέρος 2: Πληροφορικές εφαρμογές*
- [14] ΕΛΟΤ 402, 2^η Έκδοση:¹ , *Ορολογική εργασία – Αρχές και μέθοδοι*

---

¹ Υπό επεξεργασία από την επιτροπή ΤΕ21

Θέμα: «Οι σύγχρονες διαγλωσσικές αρχές της Ορολογίας και η εφαρμογή τους στην ελληνική γλώσσα».

Ομιλητής: Κώστας Βαλεοντής

50 βασικά σημεία

1. **αντικείμενο**: κάθε τι που αντιλαμβανόμαστε ή διανοούμεμαστε κάθε στιγμή
2. **χαρακτηριστικό**: νοητική αφαίρεση μιας ιδιότητας ενός *αντικειμένου* ή μιας κοινής ιδιότητας μιας ομάδας αντικειμένων
3. **έννοια**: μονάδα γνώσης που δημιουργείται από ένα μοναδικό συνδυασμό *χαρακτηριστικών*
4. **πλάτος**: το σύνολο όλων των *αντικειμένων* που αντιπροσωπεύει η *έννοια*
5. **βάθος**: σύνολο *χαρακτηριστικών* που συνιστούν την *έννοια*
6. προσθήκη *χαρακτηριστικών* στο *βάθος* → μείωση του αριθμού των *αντικειμένων* στο *πλάτος*
7. **ατομική έννοια**: έννοια που έχει *πλάτος* με ένα μόνο *αντικείμενο*
8. **γενική έννοια**: έννοια που έχει *πλάτος* με περισσότερα από ένα *αντικείμενα*
9. κύριες **ιεραρχικές σχέσεις** μεταξύ των εννοιών **A – B**: *ειδογονική σχέση, μεριστική σχέση* (σχέση *γένους – είδους, σχέση όλου – μέρους*)
10. στην **ειδογονική σχέση**: **A**: γένια έννοια, *γένος*, **B**: είδια έννοια, *είδος*.
Βάθος της B = βάθος της A + διακριτικό/-ά χαρακτηριστικό/-ά
11. στη **μεριστική σχέση**: **A**: *ολομερής έννοια, (το) όλον*, **B**: *επιμερής έννοια, μέρος*
Βάθος της B = γνήσιο υποσύνολο του βάθους της A
12. **συσχετική σχέση**: κάθε σχέση *μη ιεραρχική*
13. **πεδίο εννοιών**: αδόμητο² σύνολο θεματικά σχετιζόμενων *εννοιών*
14. **σύστημα εννοιών**: σύνολο *εννοιών* δομημένο σύμφωνα με τις μεταξύ τους σχέσεις
15. **τύποι συστημάτων εννοιών**: *ειδογονικό, μεριστικό, συσχετικό, μεικτό*
16. **ειδογονικό σύστημα εννοιών**: σ' αυτό όλες οι σχέσεις σε μια κατακόρυφη σειρά *εννοιών* είναι *ειδογονικές*
17. **μεριστικό σύστημα εννοιών**: σ' αυτό όλες οι σχέσεις σε μια κατακόρυφη σειρά *εννοιών* είναι *μεριστικές*
18. **συσχετικό σύστημα εννοιών**: σ' αυτό όλες οι σχέσεις μεταξύ των *εννοιών* του *συσχετικές*
19. **μεικτό σύστημα εννοιών**: σ' αυτό χρησιμοποιούνται όλα τα είδη *σχέσεων* μεταξύ των *εννοιών*
20. **παράσταση** μιας νοητής οντότητας: απόδοση/παρουσίαση/αντιπροσώπευση της οντότητας με *αισθητά μέσα* (λεκτικά, συμβολικά, γραφικά ή άλλα)
21. **εννοιοδιάγραμμα**: γραφική³ παράσταση *συστήματος εννοιών* (*ειδογονική σχέση* → *δενδροδιάγραμμα, μεριστική σχέση* → *κτενοδιάγραμμα, συσχετική σχέση* → *βελοδιάγραμμα*)
22. **ορισμός και κατασήμανση**: δύο *παραστάσεις* της έννοιας στην *επικοινωνία*
23. **ορισμός**: περιγραφική *παράσταση* της έννοιας (περιγραφική δήλωση: *γραπτή, προφορική ή άλλη*)

² χωρίς δομή = χωρίς οργάνωση
³ με γραφικά μέσα

- 24. εντατικός ορισμός:** ορισμός που περιγράφει το βάθος της έννοιας (δίνοντας την υπερτασόμενη έννοια και το/τα διακριτικό/-ά χαρακτηριστικό/-ά)
- 25. εκτατικός ορισμός:** ορισμός που απαριθμεί όλες τις υποτασόμενες έννοιες με ένα κριτήριο υποδιαίρεσης
- 26. κατασήμανση:** συμβατική παράσταση της έννοιας (λεκτική, συμβολική ή άλλη)
- 27. λεκτική κατασήμανση μιας έννοιας:** κατασήμανση της έννοιας με λέξη ή λέξεις
- 28. όρος:** λεκτική κατασήμανση γενικής έννοιας
- 29. όνομα:** λεκτική κατασήμανση ατομικής έννοιας
- 30. σύμβολο:** είδος μη λεκτικής κατασήμανσης
- 31. απλός όρος / απλό όνομα:** περιλαμβάνει μόνο μία ρίζα
- 32. σύμπλοκος όρος / σύμπλοκο όνομα:** περιλαμβάνει περισσότερες από μία ρίζες
- 33. αρκτικόλεξο:** προφέρεται με τα ονόματα των αρχικών γραμμάτων χωριστά (π.χ. ΙΧ)
- 34. ακρώνυμο:** προφέρεται συλλαβικά (π.χ. ΕΛΟΤ)
- 35. σύμμιγμα:** όρος που παράγεται με σύντμηση και συνδυασμό χωριστών όρων
- 36. συνώνυμα:** όροι (ή ονόματα) που παριστάνουν την ίδια έννοια σε μία γλώσσα
- 37. ισοδύναμα:** κατασημάνσεις που παριστάνουν την ίδια έννοια σε διαφορετικές γλώσσες
- 38. μονώνυμη έννοια:** έννοια που έχει μία μόνο κατασήμανση σε μια γλώσσα
- 39. ομώνυμη έννοια:** έννοια που έχει την ίδια κατασήμανση σε μια γλώσσα με άλλη έννοια άσχετη προς την πρώτη
- 40. μονόσημο:** κατασήμανση που παριστάνει μόνο μία έννοια σε μια γλώσσα
- 41. πολύσημο:** κατασήμανση που παριστάνει δύο ή περισσότερες έννοιες με ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά
- 42. αρχές σχηματισμού όρων (κατά ISO):** διαφάνεια, συνέπεια, γλωσσική καταλληλότητα, γλωσσική οικονομία, παραγωγικότητα, γλωσσική ορθότητα, γλωσσική εντοπιότητα
- 43. τρόποι σχηματισμού όρων (κατά ISO) στην αγγλική:** δημιουργία νέων μορφών, χρήση υπαρχουσών μορφών, διαγλωσσικός δανεισμός
- 44. βασικοί μηχανισμοί σχηματισμού όρων στην ελληνική:** σχηματισμός πολυλέκτου από γνωστούς όρους, μεταφορά όρου από τη γενική γλώσσα ή από άλλο θεματικό πεδίο, δημιουργία νεολογισμού, δανεισμός από άλλη γλώσσα, εφαρμογή της συνεκδοχικής επέκτασης
- 45. Αναλογικός Κανόνας:** προοπτική εφαρμογής στη γλώσσα στόχου μηχανισμού σχηματισμού ανάλογου εκείνου της γλώσσας πηγής
- 46. οροσυνθετικό:** μέρος του όρου που είτε από μόνο του αποτελεί όρο ή υποδηλώνει χαρακτηριστικό
- 47. ορολογική ανάλυση:** ανάλυση ενός όρου στα οροσυνθετικά του
- 48. άμεσα συνθετικά:** τα δύο οροσυνθετικά ενός σύμπλοκου όρου που προκύπτουν κατά την πρώτη φάση ορολογικής ανάλυσης του όρου: προσδιοριζόμενο συνθετικό, προσδιορίζον συνθετικό
- 49. προσδιοριζόμενο συνθετικό:** το άμεσο συνθετικό που εκφράζει ένα γένος της έννοιας που υποδηλώνει ο σύμπλοκος όρος
- 50. προσδιορίζον συνθετικό ή προσδιοριστικό συνθετικό:** το άμεσο συνθετικό που εκφράζει διακριτικό χαρακτηριστικό που μετατρέπει το προσδιοριζόμενο συνθετικό από γένος σε είδος.